

KESZELI SÁNDOR

VILÁGISZOLGÁLATOK

AZ EGYHÁZ

ÉLETÉBEN

A SZOLGÁLATOK CSOPORTOSÍTÁSA

Szeged, 2008.

Bevezetés

A II. Vatikáni zsinat dokumentumai – valamint az azt követő időszak hivatalos megnyilatkozásai – különös figyelmet szentelnek a világi hívek helyének és küldetésének tisztázására az egyházban.¹ Az egyház „communio” jellegéből adódóan ők nem „másodlagos” keresztények, illetve nem tekinthetők pusztán a lelkipásztorok „klienseinek”. Teljes értékű egyháztagok, akiknek megvan a maguk felelőssége az „egyházban és a világban”, akik az egyház küldetésének főszereplői a felszentelt személyekkel együtt.²

A világi hívek keresztségükből adódó papi szerep betöltésére kaptak meghívást, amely elsősorban az élet liturgiájában (az étellel történő istendicséretben), nem pedig sajátosan kultikus rítusokban fejeződik ki. Papságukat – mind egyénileg, mind pedig közösségileg – alapvetően annyiban élik meg, amennyiben hagyják magukat átformálni Isten Lelkétől, és így vannak jelen a világban, így válnak mások számára az Istennel való találkozás helyévé.³ Ez a papi szerep minden megkeresztelt emberé, és szorosan összefonódik az életszentségre szóló hivatás gyakorlásával.⁴

A világi hívek a társadalom evangéliumi értékekkel történő átítatásában pótolhatatlan szerepet töltenek be. Ők egyedül azok ugyanis, akik jelen lehetnek bizonyos helyeken, munkakörökben, ahol érvényre juttathatják az evangéliumi értékeket.⁵ Hasonlóan az egyház építésében is nélkülözhetetlen szerepük van a nekik juttatott karizmák miatt.⁶

A következőkben ismertetem a különféle világi szolgálatok egy lehetséges csoportosítását és lényegi jellemzését. Ez a csoportosítás alapvetően azt a célt szolgálja, hogy egyrészt lássuk a világiak szolgálati lehetőségeinek sokféleségét, másrészt hogy eligazodjunk közöttük, világosan látva a közös pontokat és a különbségeket, valamint felismerjük közösségeinkben az esetlegesen még kiaknázatlan lehetőségeket.⁷

1. A „szolgálatok” csoportosítása

Ma a keresztségi hivatáshoz tartozó általános értelemben vett „szolgálat” mellett – amely elsősorban az élet tanúságtételében és a választott szakma, illetve hivatás gyakorlásában mutatkozik meg –, a konkrétabb értelemben vett „szolgálatok” között is különbségeket tehetünk. Megkülönböztethetjük egyrészt a „felszentelt szolgálatokat” (legkonkrétabb értelem), az „intézményesített szolgálatokat”, illetve a

¹ LG IV. fej.; AA

² Vö. LG 17, 31; AG 35; RM 2

³ Vö. LG 10-11, 34

⁴ Vö. LG V. fej.

⁵ Vö. LG 33; AA 1, 5; GS 43; AG 21

⁶ Vö. WILDMANN J., *Mit akart a II. Vatikáni zsinat? IV. rész: A világiak apostolkodása*, in “Mérleg” (1993) 4, 93-103. o. A világi szolgálatokról részletesen ld. lejjebb.

⁷ A kifejezetten magyar, jelenlegi vonatkozásokkal kapcsolatban ld. MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KAR, *A világi lelkipásztori kisegítők kézikönyve*, 2003., illetve *Az Egyházi Törvénykönyv*, Szent István társulat, Budapest, 1997, II. Függelék vonatkozó részei, továbbá a *A házasságkötés szertartásának rendje*, Szent István Társulat, Budapest, 2006. kiadványban a Magyar Katolikus Püspöki Kar előszava.

„de facto”, azaz „tényszerű szolgálatokat”. Mivel az „intézményesített”, és a „de facto szolgálatok” a világi hívek sajátjai, ezért ezeket „világi szolgálatoknak” is nevezhetjük.⁸

- „FELSZENTELT SZOLGÁLAT”. A katolikus egyházban a püspökök, az áldozópapok, és a diakonusok azok, akik szolgálatukat, hivatalukat a szentelés erejében töltik be. Fő feladatuk, hogy egybegyűjtsék és építsék Krisztus testét, az egyházat Isten szavának hirdetése, a tanítás, a szentségek kiszolgáltatása, valamint a keresztény közösség életének a liturgia, a diakonia, a koinonia és a prófétai küldetés végzésének vezetése által.

- „VILÁGI SZOLGÁLATOK”. Míg a „felszentelt szolgálatot” a szentelés erejében végzik a felszenteltek, addig a „világi szolgálat” gyakorlásának alapja a keresztségi hivatás, amely a bérmlás szentségében teljeseedik be az apostoli küldetés tekintetében. Ez a két szentség a harmadik beavató szentséggel, az Eukarisztiával együtt teszi képessé az embert mindazon küldetésre szóló szolgálatok be- és elfogadására, amelyeket az egyház nevében, az egyháztól, és az egyházért kap.

A „világi szolgálatok” tehát lehetnek „intézményesített szolgálatok”, másrészt „de facto (vagyis ’tényszerű’, azaz az egyház által ’elismert’) szolgálatok”.⁹ Az ilyen jellegű különbségtétel a II. Vatikáni zsinatot követően rajzolódott ki világos formában, mindamelllett, hogy az „intézményesített szolgálatok” által jelzett szerepek korábban alakultak ki.¹⁰

Az ősegyház idejében ugyanis a diakonátusi szolgálat két külön területet érintett: egyrészt a karitatív tevékenységet, amely elsősorban a szegények és az elesettek gondozását jelentette, másrészt a liturgikus feladatokat, vagyis az Ige szolgálatát és egyes szentségek kiszolgáltatását.¹¹ Később, a „kisebb rendek” kialakulásával a diakonátusi szerepkör két területe elvált egymástól. Így alakult ki egyrészt a lektorátus és az akolitátus szolgálata - amelyek az oltár körüli szolgálatra vonatkoztak -, másrészt az exorcista és az ostiárius szolgálata, amelyek inkább a karitatív területet érintették (az exorcisták [ördögűzők] a lelki betegeket, ördögtől megszállottakat ápolták, az ostiariusok pedig a templom ajtaját őrizték a liturgia ideje alatt, illetve fogadták az imádságra érkezőket).¹² Ez nem jelenti azt, hogy a diakonátusi szolgálat területei leszűkültek volna, hanem azt, hogy a „kisebb rendek” megjelenésével - a III. századra - külön „szolgálatok” születtek a diakonátusi szolgálatok segítésére, tehermentesítésére.¹³ A „kisebb rendek” elnevezés azokra a szolgálatokra vonatkozott - a „nagyobb rendek” mellett, amelyek felvétele szenteléssel járt, vagyis a püspök, az áldozópap és a szerpap tartozik ebbe a csoportba -, amelyek a papság, a szentelés

⁸ Az, hogy ezek a szolgálatok a világiak sajátjai, nem azt jelenti, hogy minden körülmények között gyakorolhatják őket, hiszen a helyettesítő szolgálatok végzése a felszentelt személyek hiányával összefüggő bizonyos feltételekhez kötött. Ezeket ld. később.

⁹ Vö. SPADA D., „I laici e la loro missione nello sviluppo della moderna teologia”, in: *L'annuncio del Vangelo oggi. Commento all'Esortazione Apostolica di Paolo VI „Evangelii nuntiandi”*, Roma, Pontificia Università Urbaniana, 1977, 365-415.o.

¹⁰ Vö. LG 10-14; 17; IV. és V. fejezet; AA.

¹¹ A diakonátusi szerepkör alapvetően nem változott az első századokhoz képest. A LG 29 így fogalmaz a diakonusok feladataival kapcsolatban: „Szentségi kegyelemben megerősödve szolgálnak Isten népének a liturgia, az ige és a szeretet diakóniájában. [...] A diakonus feladata, [...] hogy ünnepélyesen kiszolgáltassa a keresztteget, őrizze és kiosssa az Oltáriszentséget, az egyház nevében eskessen és megáldja a házasságokat; elvigye a szent útravalót a haldoklóknak, Szentírást olvasson a híveknek, oktassa és buzdítsa a népet, vezesse a hívek istentiszteletét és imádságát, kiszolgáltassa a szentelményeket és temessen.” Vö. még SZÁNTÓ K., *A katolikus egyház története (I. kötet)*, Budapest, Ecclesia, 1987, 129.o.

¹² Vö. SZÁNTÓ K., *I.m.*, 129.o.

¹³ Vö. VÁRNAGY A., *Liturgika*, Abaliget, Lámpás Kiadó, 1995, 159.o.

felé vezető út egyes állomásait jelentették. Ezeknek a száma és feladatköre erőteljesen ingadozott, de legáltalánosabban az alábbiak tartoztak bele: alszerpap, lektor, akolitus, exorcista, ostiarius rendje. A „kisebb rendek” felvétele nem járt szenteléssel, hanem liturgikus kereteken belül történő avatással.¹⁴

A II. Vatikáni zsinattal elinduló megújulási folyamatnak köszönhetően 1972-től a kisebb rendeket hivatalosan felváltották az ún. „intézményesített szolgálatok”, amelyek a világi hívek számára is nyitva álltak. Ennek a változásnak az elindítója VI. Pál pápa volt, aki *Ministeria quaedam* kezdetű motu proprio-jaival megszüntette a kisebb rendeket, és ettől kezdve a klérushoz tartozás a diakonusszenteléssel veszi kezdetét.¹⁵ A kisebb rendek közül – már ami a feladatkört illeti – megmaradt a lektor, és az akolitus funkciója, de ezeket már nem rendeknek nevezik, hanem szolgálatoknak. Mivel ezeknek a szolgálatoknak a végzése nem kötődik a papi hivatásra való készüléshez, a lektori és akolitusi szolgálatot világi hívek töltik be. Beiktatásuk ezért nem szenteléssel történik, hanem avatással (institúcióval).¹⁶

Ezen szolgálatok intézményesítésének, hivatalossá tételének – amelyet az avatás szertartása is hangsúlyoz – célja nem volt más, mint még hatékonyabbá tenni a szóban forgó szolgálatokat, jól körülhatárolható, leírható feladatok felé irányítani, és ezekben értékesíteni a hívek karizmáit.¹⁷ Ezeket a szolgálatokat – a fent említetteknek megfelelően – a Szentlélek adományainak tekintjük, amelyek az egyház épülését szolgálják. Ebben az értelemben – ha nem is a szó szoros értelmében vett szentségi módon – kegyelmet közvetítenek, amelyért az avatás szertartásában az egyház megbízottja imádkozik, és amelyet ezért meg is áld.

A „*de facto*” vagy másképpen kifejezve az egyház által „*elismert, tényszerű szolgálatok*” is részét képezik az egyház apostoli küldetésének, állandó és fontos közösségi feladatokra utalnak, de nem járnak együtt olyan hivatalos címmel, amelyet az ún. avatás szertartásában kapnának meg a szolgálat végzői.¹⁸ Az akolitusi és lektori szerepkörön kívül tehát ide tartozik minden tartós jellegű szolgálat, amelyet világi hívek végeznek. (Ezeknek részletes ismertetése kicsivel lejjebb történik.)

Két pontosító megjegyzés szükséges még az eddig említett fogalmak helyes értelmezéséhez. Az első a „felszentelt” és a „világi szolgálatok” kapcsolatára vonatkozik. Nincs közöttük versengés, ellentét, feszültség, mivel mindkét csoportba tartozó szolgálatok a Lélek ajándékai, kiegészítik egymást az Isten országa építésének folyamatában, mindegyiknek megvannak a sajátos feladatai. Ez érvényes a „helyettesítő jellegű világi szolgálatok” és a „felszentelt szolgálatok” kapcsolatára is, hiszen az elsőeknek akkor van létjogosultságuk, ha felszentelt személyekből hiány van. Amennyiben van jelen elegendő számú felszentelt személy egy közösségben, fölöslegessé válnak a helyettesítő szolgálatok, így nem alakulhat ki közöttük versengés, feszültséget okozó, feladatok közötti átfedés.

A második megjegyzés egy további különbségtételre vonatkozik, mégpedig a „világi szolgálatok” és az ún. „egyszerű feladatok” között. A „világi szolgálatok” esetében stabil, tartós szolgálatról van szó, amelynek a végzése feltételezi az egyház közösségétől kapott küldetést, megbízást. Mindez nagyobb felelősséget is jelent, mint egy egyszeri, alkalmi

¹⁴ Vö. SZÁNTÓ K., *I.m.*, 200.o.

¹⁵ PAULUS VI., *Litterae apostolicae motu proprio datae Ministeria quaedam quibus disciplina circa prima tonsuram, ordines minores et subdiaconatum in Ecclesia latina innovatur*, 15 oct. 1972, in *AAS* 64 (1972) 529-534.o.

¹⁶ Vö. VÁRNAGY A., *I.m.*, 160.o.; SZÁNTÓ K., *I.m. (II. kötet)*, 672-673.o.

¹⁷ Vö. SARTORI L., „Ministeri”, in: MIDALI M. – TONELLI R. (Szerk.), *Dizionario di pastorale giovanile*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1992, 640-651.o.

¹⁸ Vö. GIGLIONI P., *Ministeri e servizi per la missione. La vocazione di ciascuno per il bene di tutti*, Bologna, Edizioni Dehoniane, 1990, 32.o.

megbízás teljesítése, és nagyobb egységet is eredményez magával a közösséggel, amiben a szolgálatot végzik.¹⁹

2. A világi szolgálatok az egyház küldetésében

Az egyház küldetésének alanya az egész keresztény közösség, minden megkeresztelt ember. A küldetés betöltésének elsődleges módja a létmóddal történő istendicséretben és evangéliumhirdetésben áll, vagyis abban, hogy mindennapjainkat Krisztus követésében éljük, tekintet nélkül arra, hogy ki milyen karizmát kapott, milyen szolgálat végzésére kapott meghívást az egyházban vagy a társadalomban. Ezért a legalapvetőbb, és legáltalánosabb értelemben vett szolgálat (világi szolgálat is) az élet tanúságtételében fejeződik ki.

Másrészt viszont a „szolgálatok” konkrétabb feladatok végzésére is utalnak. A szolgálatok ebben az értelemben tehát lehetnek egyrészt „felszentelt szolgálatok”, „intézményesített szolgálatok”, illetve „de facto” („tényszerű”) szolgálatok. A két utóbbihoz („világi szolgálatok”) tartozók közül egyeseknek „közege” a társadalom, míg másoké az egyházi közösség.²⁰

2.1. „Intézményesített szolgálatok”

Jelenleg az egyházban két „intézményesített szolgálat” létezik: a lektorátus és az akolitátus, amelyek végzését az egyházz jog férfiak számára teszi lehetővé.²¹ Ezeknek megvan a maguk értéke, jelentősége, önálló szerepe a keresztény közösségekben, emiatt fontos, hogy azért értékeljük őket, amit magukban jelentenek, ne pedig kizárólag helyettesítő jellegű szerepük miatt.²² Mindkét szolgálat több feladat végzésére is kiterjedhet: mind liturgikus, karitatív, mind pedig hithirdető funkciók is részüket képezhetik.

- *Lektorátus.* VI. Pál pápa *Ministeria quaedam* motu proprioja volt az, aminek következtében ma – az akolitusi szolgálathoz hasonlóan – az ősi gyökerekre visszanyúló lektori szolgálat megújított formája él az egyház gyakorlatában. Ez a dokumentum úgy beszél a lektorátusról, mint állandó szolgálatról, amit az erre felkészített világi hívek gyakorolhatnak, miután a megfelelő liturgikus szertartás keretében hivatalosan is felavatták őket lektorrá.

A lektor feladatai a *Ministeria quaedam* alapján a következők:

- felolvasni a szentmiséken és más liturgikus ünnepeken az olvasmányokat az evangélium kivételével;

¹⁹ Vö. LÓPEZ –GAY J., „Il catechista laico”, in: BONIVENTO C. (Szerk.), *Andate e insegnate. Commento all'Esortazione Apostolica «Catechesi Tradendae»*, Bologna, Editrice Missionaria Italiana, 1980, 403-413.o.

²⁰ Vö. LG33; EN70. A keresztény küldetés fogalmának általános és konkrétabb jelentése közötti kapcsolat alapján hangsúlyozni kell, hogy a következő oldalakon leírt szolgálatok, szerepek másodlagosak az általános papság gyakorlásához képest. Nem azért, mert nem lennének fontosak, hanem mert alapvetően nem ezekben fejeződik ki az egyház szentségi jellege. Vö. DIANICH S., „Laici e laicità della Chiesa”, in: IDEM (Szerk.), *Dossier sui laici*, Brescia, Queriniana, 1991, 125-126., 145-146. o.; LG 10-11; AG 36. Az itt szereplő felosztással kapcsolatban ld. még ERDŐ P., *A világiak munkája a plébánián*, in: „Távlatok” (1993) 3-4, 632-640. o.

²¹ Vö. CIC 230. kán. 1. §

²² Vö. GIGLIONI P., *I.m.*, 32-37. o.

- felolvasni az olvasmányok közti zsoltárt, amennyiben nincs jelen a megfelelő személy (zsoltáros);
- diakonus vagy kántor hiányában előterjeszteni az egyetemes könyörgés szándékait;
- irányítani, animálni a közösség bekapcsolódását a liturgikus ünneplésbe, a közös éneklésbe;
- felkészíteni a híveket a szentségek vételére;
- szükség esetén felkészíteni másokat, akik időszakosan vagy alkalmilag a lektori feladatot elvállalják.²³

Az itt megjelölt feladatok végzése a liturgikus ünneplésekkel kapcsolatosak. Mindemellett találunk példát arra is, hogy egyes püspöki karok belátásuk, és a nemzeti egyház szükségletei szerint kibővítették a lektori feladatkört.²⁴

VI. Pál motu proprioja bizonyos feltételekhez köti a lektori szolgálat végzését. Mindenekelőtt a példás keresztény életet hangsúlyozza, illetve a rendszeres szentírásolvasást és –elmélkedést, a Szentírás alapos ismeretét.²⁵ Amennyiben a lektori feladatok kibővülnek egyéb, főleg a hitneveléssel kapcsolatos teendőkkel, szükséges, hogy ennek megfelelő képzésen is részt vegyenek a lektorátusra jelöltek. Itt mind a lelki, mind pedig a humán és a teológiai tudományokra kiterjedő képzésre kell gondolni, amelyek elengedhetetlenek a kibővített szolgálat megfelelő végzéséhez.²⁶

• *Akolitátus.* A lektori szolgálathoz hasonlóan az akolitusé is az egyház kezdetére nyúlik vissza, és ugyanúgy VI. Pál motu proprioja újíttotta meg. A dokumentum az akolitus feladatkörét a következőkben jelöli meg:

- segíteni a diakonust és a papot;
- segédkezni az oltárszolgálatban;
- minden esetben, amikor előreláthatóan szüksége lesz rá, áldozáskor kiosztani az Oltáriszentséget a híveknek;
- rendkívüli esetben megbízhatják a közösségi szentségimádáshoz a szentségki- és visszatétellel, de anélkül, hogy áldást adna az ünneplő közösségnek;
- illetve felkészítheti az oltárszolgálatra azokat a híveket, akik időszakosan vagy alkalmilag ezt a szolgálatot elvállalják.²⁷

Ahogy a lektorátusnál, úgy itt is a püspöki karoknak lehetőségük van az akolitusi szerepkör kibővítésére.²⁸

²³ Vö. MQ5

²⁴ Az olasz püspökök az említett *Ministeria quedam* helyi viszonyokra történő alkalmazására fogalmazták meg az *I ministeri nella chiesa* dokumentumot, amelyben lényegesen kibővítik a lektori szolgálatot, kiterjesztve azt liturgián kívüli feladatokra is. Ezt olvashatjuk a dokumentumban: „A lektor liturgikus szolgálata az olvasmányok felolvasásában áll a liturgikus összejöveteleken. Ebből kifolyólag a lektor feladata, hogy felkészítse a híveket Isten szavának megértésére, és nevelje hitben a gyerekeket és a felnőtteket. Ezért egyben hithirdetői, katekétai, a szentségi életre nevelői, és evangelizátori szolgálatról van szó azok felé, akik nem, vagy rosszul ismerik az evangéliumot.” in: CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *I ministeri nella chiesa*, Leumann – Torino, Elle Di Ci, 1974, 7.

²⁵ Vö. MQ6.

²⁶ Amennyiben a lektor katekétai feladatokat is ellát, annyiban a KÁD katekéták képzésére vonatkozó útmutatásai az irányadóak. Vö. KÁD237-245.

²⁷ Vö. MQ6.

A *motu proprio* az akolitus életvitelével és erényeivel kapcsolatban az alábbiakat jelöli meg, mint lényeges tulajdonságokat: buzgó részvétel a szentáldozásban; a liturgia és lelki jelentőségének kielégítő ismerete; példamutató életvitel; az egyház szeretete, különösen a rászorulókat iránt érzett szolidaritás. Ennek megfelelően kell, hogy alakuljon felkészítésük is.²⁹

2.2. „De facto, vagyis tényszerű szolgálatok”

A „de facto” szolgálatokat annak alapján csoportosíthatjuk, hogy az egyház küldetésének melyik területére vonatkoznak. Ennek megfelelően beszélünk egyrészt társadalmi szolgálatokról, másrészt egyházi szolgálatokról, amelyek kifejezettebben a keresztény közösség életének szervezésére vonatkoznak. A csoportosítás mesterkélt, ugyanis nem lehet minden esetben éles határt vonni a két csoport közé, másrészt a két területbe tartozó szolgálatok egyaránt Isten országának épülését szolgálják egyszerre annak evilági és örök dimenziójában, így a társadalmi szolgálatoknak is megvan az egyházi közösségre tett hatása és fordítva.

- TÁRSADALMI SZOLGÁLATOK. Az egyház küldetése alapvetően Isten országának építése a világban és a világért. A világi „de facto szolgálatok” jelentős része ennek a célnak társadalmi oldalára vonatkozik, vagyis a társadalomnak az evangéliumi értékekkel történő átítatását, az igazságosabb világ formálását segíti elő.

A társadalmi szolgálatok vonatkoznak az emberi személy méltóságának minden téren történő előmozdítására; az élethez a fogantatástól a természetes halálig való jog érvényre juttatására; a házaspárok és a családok jogainak védelmére; a gyermekek, fiatalok nevelésére; a közjó előmozdítására; az evangéliumi értékek tanúsítására és érvényre juttatására a politikában, a közügyek, a gazdasági és a szociális élet intézésében; a kultúra különféle megnyilvánulási formáinak értékesítésére és az evangéliumi értékekkel történő gazdagítására; illetve a sajtó, a tömegtájékoztatási eszközök evangelizációjára.³⁰

Nyilvánvaló, hogy ezeken a területeken a világi szolgálatok száma és formája kimeríthetetlen. A társadalmi szolgálatok végzésénél alapvetően nincs szó másról, minthogy a világi hívek tudatosan, az evangélium szellemében teljesítsék munkájukat, töltsék be hivatásukat, éljék családi életüket, ilyen értelemben itt a „szolgálat” szó tág értelmével van dolgunk.³¹

Ez természetesen nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy az említett területeken egyesek, munkájukon felül is elkötelezzék magukat az evangéliumi értékek terjesztésére. Amennyiben szolgálatukat egy keresztény közösségben végzik, együttműködve az ottani pasztorális munkatársakkal, ők is pasztorális munkatársaknak tekinthetők a szó legszorosabb értelmében. Mindez tudatos felkészülést és felkészítést is igényel, hiszen ahhoz, hogy az ember az evangéliumi

²⁸ Az olasz püspökök említett dokumentuma kibővíti az akolitusi feladatkört az ősegyház idején az ehhez a szerephez tartozó gyengék és betegek gondozásával. Vö. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *I.m.*, 8. Tehát a VI. Pál által körvonalazott liturgikus-eukarisztikus szerepkör kibővül a rászorulókat karitatív gondozásának közösségi szintű megszervezésével és gyakorlásával.

²⁹ Vö. MQ6. A két intézményesített szolgálattal kapcsolatban ld. még IGMR 98-99

³⁰ Vö. EN70; GIGLIONI P., *I.m.*, 49-50.

³¹ Vö. LG 11, 14

értékeket, és az egyház szociális tanítását követve végezhesse munkáját, ismernie kell ezeket, és az utakat, amelyeken keresztül érvényre jutásukat elősegítheti.³²

- AZ EGYHÁZI KÖZÖSSÉG ÉLETÉRE VONATKOZÓ SZOLGÁLATOK. A kicsivel fentebb leírt intézményesített szolgálatok – vagyis a lektorátus és az akolitátus – mellett létezik az egyház életében számos „de facto szolgálat”, amelyeknek végzése többségében a keresztény közösség belső életére vonatkozik. Míg az intézményesített szolgálatok végzését a kánonjog a férfiak számára teszi lehetővé, addig a „tényszerű szolgálatokat” mind nők, mind pedig férfiak gyakorolhatják.

Ezen nem intézményesített szolgálatok egy része kifejezetten a világi hívek illetékességébe tartozik, míg mások helyettesítő jellegűek. Ez utóbbiaknál olyan szolgálatokról van szó, amelyek alapvetően vagy az intézményesített vagy a felszentelt szolgálatok feladatkörébe tartoznak, és amelyek végzéséhez nem feltétlenül szükséges az avatás, illetve a szentelés. Ezek gyakorlására azonban szükséghelyzetben van lehetőség, a jog által előírt feltételek szerint. A következőkben megemlítem a mindkét csoportba tartozó legfontosabb liturgikus szolgálatokat is.

a) A világiak saját szolgálatai

- *Részvétel tanácsokban.* A világi hívek a közösségi egyház építéséből úgy is kivehetik részüket, hogy képzettségüknek, szakértelmüknek megfelelően alkalmilag vagy állandó jelleggel tanácsadói szerepet töltenek be. Ezt a feladatot gyakorolhatják a zsinatokon, szinódusokon való aktív részvétellel, a plébániai vagy egyházmegyei pasztorális illetve gazdasági tanács munkájába történő bekapcsolódással.³³
- *Teológiai tudományok oktatása.* Az arra alkalmas, és kellőképpen felkészült világiaknak lehetőségük van arra, hogy egyetemeken és főiskolákon, katekétaképző intézetekben megbízással oktassanak.³⁴
- *A katekéta szolgálata.* „A katekéta olyan pasztorális munkatárs, aki megfelelő fokú emberi és keresztény érettséggel, valamint pasztorális szakértelemmel rendelkezik, és aki a keresztény közösség nevében – amelyhez tartozik – a püspök vagy az általa kinevezett személy felhatalmazása alapján a címzettek egy meghatározott csoportjának organikus és folyamatosan kibontakozó keresztény formálódását vezeti, mozdítja elő.”³⁵
- *A vallástanár („hittanár”) szolgálata.* A katekézis és az iskolai vallásoktatás közötti különbség alapján, amelyről a Katekézis Általános Direktóriuma a 73-76. pontban szól, beszélhetünk a vallástanár („hittanár”) szerepköréről is: tudományos és

³² Ilyen jellegű felnőttképzésekkel foglalkozik hazánkban pl. a szombathelyi Martineum Felnőttképző Akadémia, valamint a Faludi Ferenc Akadémia Budapestben.

³³ Vö. 212. kán. 3. §; 228. kán. 2. §; 443. kán. 4. §; 463. kán. 1, 2. §; 492. kán. 1. §; 512. kán.; 536. kán.

³⁴ Vö. 812. kán.; 229. kán. 3. §; KÁD 251

³⁵ SORAVITO L., „Catechista”, in: DizCat, 126-128. o. A KÁD, a COINCAT78-79, és az MKD is úgy beszél a szó szoros értelmében vett katekétákról, mint akik világi krisztushívők. A direktóriumok kiemelik mindegyik életállapottal együttjáró kateketikai feladatokat, de amikor a katekétai szolgálatra felkészítésről szólnak, elsősorban a világi katekéták képzését tárgyalják. Vö. KÁD233-252; MKD 103; 104-116. o. A katekéta szolgálatának természetével kapcsolatban az alábbi két hivatalos megnyilatkozást említem. VI. Pál pápa többször idézett motu propriojában, a *Ministeria quaedam*ban írja, hogy a püspöki karok kérhetik a Szentszéktől a de facto szolgálatok intézményesítését. Ez a kijelentés természetesen a katekétára is vonatkozik. A *Catechesi tradendae* (71) úgy beszél a katekétáról, mint „formálisan intézményesített szolgálatról”, kiemelve a katekéta szolgálatának jelentőségét a keresztény közösségben a többi de facto szolgálathoz képest.

pedagógiai képzettségének köszönhetően tanít, tevékenységében igazodva az iskolai oktatás-nevelés struktúrájához.³⁶ Tevékenysége azonban azzal a feltétellel éri el az egyház által szándékolta célját, ha saját maga is vallja, és hisz abban, amit tanít, azaz meggyőződéses keresztény életet él.³⁷

A direktórium koncepciója szerinti feladatfelosztás katekézis és iskolai vallásoktatás között természetesen nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy ugyanazon személy egyszerre legyen katekéta és iskolai vallásnár („hittanár”) is.³⁸

- *Kommentátori* szolgálat. A kommentátori szolgálat a liturgikus ünnepléshez kapcsolódik. Ez abban áll, hogy egy megfelelően felkészült személy a liturgikus ünneplés előtt és közben, alkalmasszerűen és röviden magyarázatokkal, buzdításokkal – úgy, hogy evvel nem töri meg az ünneplés légkörét és ívét – felkészíti az ünneplő közösséget a liturgia egyes részének mélyebb átélésére, a tevékenyebb bekapcsolódásra.³⁹
- *Kántori szolgálat és a kórus*. A kántor feladata, hogy a kórus vezetésén keresztül – és evvel együtt – irányítsa az egész közösség bekapcsolódását az éneklésbe, a liturgiába. Ha nincs kórus, a kántor közvetlenül az ünneplő közösséget animálja, vezeti éneküket.⁴⁰
- *A zsoltáros szolgálat*. A zsoltáros feladata, hogy a liturgikus ünneplés során az olvasmányok közötti zsoltárt elimádkozza. Fontos, hogy jól értsen a zsoltárok énekléséhez.⁴¹
- *A sekrestyés szolgálat*. A sekrestyés liturgikus „háttér munkát” végez: gondoskodik a templomtér rendjéről; előkészíti a szertartáshoz szükséges eszközöket, valamint a mise- és az olvasmányos könyvet a megfelelő rész bejelölésével; előkészíti a miseruhákat valamint a ministránsok öltözékeit stb.⁴²

b) Helyettesítő szolgálatok

- A (helyettesítő) *lektori* szolgálat. A „de facto szolgálatoknál” szereplő lektori szolgálatot teljesítő személy az intézményesített lektori szolgálat feladatai közül végez néhányat időszakosan. Ennek megfelelően helyettesítő szolgálatról van szó.

³⁶ Vö. KÁD 73-74

³⁷ Vö. WERBICK J., „Educazione religiosa”, in: RUH U. – SEEGER D. – WALTER R (Szerk.), *Dizionario delle questioni religiose del nostro tempo*, Queriniana, Brescia, 1992, 185. o. A KÁD 74. pontja mindössze annyit mond az állami iskolákban iskolai vallásoktatást végző személy minőségével kapcsolatban, hogy „[...] főként ha egy őszintén becsületes előadó tanítja, az iskolai vallásoktatás az igazi ’evangéliumi előkészület’ jellegét ölti magára”.

³⁸ A Guida per i Catechisti dokumentum a missziós területeken működő katekéták feladataival kapcsolatban az iskolákban történő vallásoktatást a katekézistől elkülönülő „egyéb apostoli funkciók” között említi, amelyet szükség esetén végeznek a katekéták (4. pont). Hazánkban a két feladatkör – történelmi okok miatt – gyakran még ma is teljesen összemosódik. A katekéta és a vallásnár („hittanár”) feladatkörével, lelkiességével kapcsolatban ld. KESZELI S., „Evangelizáció, katekézis, katekéta”, in: *Hittan- és etikaoktatás*, Távlatok melléklete, 2004. október, 3-44. o.

³⁹ Vö. CIC 230. kán. 2. §; IGMR 105

⁴⁰ Vö. CIC 230. kán. 2. §; IGMR 103, 104; CONGREGATIO RITUUM, *Instructio de musica in Sacra Liturgia Musicam sacram*, 5 mar. 1967, in *AAS* 54 (1967), 300-320. o.

⁴¹ Vö. IGMR 102

⁴² Vö. IGMR 105. Itt említjük még meg a *szertartásmester* szolgálatát is, amelyet végezhet világi krisztushívő is. Székesegyházakban és nagyobb templomokban lehet szükség erre a szolgálatra, amely a liturgikus ünneplés rendezett lefolyásának intézéséből áll, és az arról történő gondoskodásból, hogy az ünnepen jelenlévők kellő áhítattal vegyék ki sajátos részüket az ünnepből. Vö. IGMR 106

Ezek a feladatok a szentírási olvasmányok kihirdetésére vonatkoznak – az evangélium kivételével –, az egyetemes könyörgések előterjesztésére, és az olvasmányközi zsoltárok recitálására, amennyiben nincs jelen zsoltáros.⁴³

- A *ministráns* szolgálata. A ministráns szolgálatát az oltár körül végzi. Feladatköre az intézményesített akolitusi szolgálat egyes feladataira vonatkozik, hasonlóan, mint a „de facto” lektori szolgálat és az intézményesített lektori szolgálat kapcsolatánál. A ministráns olvashatja a liturgikus olvasmányokat az evangélium kivételével, elimádkozhatja a hívők könyörgéseit, valamint segíti a papot vagy a diákonust az oltárnál.⁴⁴

- Az *Eukarisztia rendkívüli szolgálata*. Szükség esetén világi hívek a megyéspüspöktől konkrét esetre, egy időre vagy állandó jelleggel megbízást kaphatnak olyan feladatok végzésére, amelyek az intézményesített és felszentelt szolgálatokhoz tartoznak, és az Oltáriszentséggel kapcsolatosak. Kivételes esetben, ha az adott helyzet megkívánja, a fölhatalmazást a miséző pap is megadhatja.⁴⁵

Ehhez a szintén helyettesítő jellegű szolgálathoz tartozó feladatok az alábbiak: áldoztatás nagyobb közösségi ünnepeken; betegek megáldoztatása; az Oltáriszentség kihelyezése szentségimádás céljából. Ezeken kívül a szolgálatot végzőnek lehetősége van arra, hogy saját magának szolgáltassa ki a szentséget.⁴⁶

Ennek a szolgálatnak a végzésére az alábbi feltételek mellett van lehetőség: a szentmise alatt, ha a hívek nagy tömege járul szentáldozáshoz vagy a miséző pap valamilyen oknál fogva nem tud áldoztatni; ha komoly nehézségekbe ütközik – például a nagy földrajzi távolság miatt – egyes betegek fölkeresése és megáldoztatása; vagy ha éppenséggel a betegek nagy száma teszi szükségessé, hogy a pap vagy diákonus mellett más segítség is legyen. Amint látjuk, mindegyik feltétel a felszentelt személyek nem elegendő számához kötött.⁴⁷

Az idősek és betegek látogatása egyben evangelizációs lehetőséget is ad a szolgálatot végzőnek a beteg és egész családja felé. Ennek során a Szentírás szavával és a hit fényével megvilágíthatja a szenvedő emberek helyzetét, a benne rejlő lehetőségeket az istenkapcsolat ápolására, és a testvéri szeretet gyakorlására. A betegeket közös imádsággal és a szentség vételével hitben megerősítheti. A betegek és családtagjaik katekézise egyben a betegek kenete, és a viaticum (Szent Útravaló) vételére is felkészít. A szolgálatot végző világiak, ha a betegek kenetét nem is, de a viaticumot kiszolgáltathatják.⁴⁸

⁴³ Vö. CIC 230. kán. 2.3. §; IGMR 101

⁴⁴ Vö. CONGREGATIO RITUUM, *Instructio altera Ad executionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam Tres abhinc annos*, 4 máj. 1967, in *AAS* 54 (1967) 442-448. o.; IDEM, *Instructio Ad executionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam Inter Oecumenici*, 26 sept. 1964 in *AAS* 56 (1964) 877-890.

⁴⁵ Vö. Rendelkezés, 9. cikkely

⁴⁶ Vö. CONGREGATIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio de comunione sacramentali quibusdam in adiunctisfaciliore reddenda Immensae caritatis*, 29 jan. 1973, in *AAS* 65 (1973), 264-266. o.; CIC 230. kán. 3. §

⁴⁷ Vö. CONGREGATIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *I.m.*, 265-266. o.; 910. kán.

⁴⁸ Vö. CONGRATIO PRO CULTO DIVINO, *Decretum Infirmis cum quo Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae editur*, 7 dec. 1972 in *Enchiridion vaticanum*, 4. Documenti ufficiali della Santa Sede 1971-1973. Testo ufficiale e versione italiana, Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, 1978, 1170-1196. o.

Mindezek mellett az Eukarisztia rendkívüli szolgálatának végzéséhez hozzátartozik a rászorulóknak lehetőség szerinti anyagi segítése, valamint a nem materiális jellegű testvéri segítségnyújtás, illetve mindezek megszervezése.⁴⁹

Az akolitus szerepkörénél elmondottakkal összhangban említem, hogy szentségimádás céljából az Oltáriszentség kitétele, valamint a szentségimádás befejeztével az áldás adása alapvetően a diakonus, illetve a pap feladata. Felszentelt személyek hiányában vagy akadályoztatása esetén az Oltáriszentséget kihelyezheti és – az imádság végeztével – visszateheti mind az akolitus, mind pedig az Eukarisztia rendkívüli szolgálatát végző személy, de áldást nem adhatnak.⁵⁰

- *Imádság elhunytakért, szentelmények kiszolgáltatása.* Világi hívek vezethetnek az elhunytak otthonában és a temetőben közösségi imádságokat, és magát a temetés szertartását is. Amennyiben a család helyzete megkívánja, karitatív szolgálatot is teljesít: segít a hozzátartozók anyagi gondjai enyhítésének megszervezésében.⁵¹ A temetés szertartásának végzésén kívül világi személyeket megbízhatnak egyéb szentelmények kiszolgáltatásával is, ha felszentelt személyek hiánya miatt a szükség úgy kívánja.⁵²

- *Közösségi liturgikus imádságok vezetése.* A helyi egyház szükségleteinek megfelelően világi hívek is vezethetik a közösségi liturgikus imádságokat ünnep- és vasárnapokon is.⁵³ Ezt több feltétel is indokolhatja. Egyrészt az a helyzet, amikor a hívek paptól távoli helyen, esetleg szétszórtnak élnek, és ezért nem lehetséges, hogy minden vasárnap szentmisét ünnepeljenek. Másrészt egyes országokban a keresztények üldöztetése miatt időnként lehetetlenné válik, hogy pap jelenlétében ünnepeljék a vasárnapot. Harmadrészt pedig a sok országban, köztük hazánkban is megmutatkozó paphiány az, amely szükségessé teszi ennek az időszakos, helyettesítő szolgálatnak a gyakorlását.⁵⁴

Ezekben a helyzetekben tanácsolt Igeliturgia végzése, amelyet lehetőség szerint szentáldozás is kövessen. Amennyiben valamilyen oknál fogva nincs lehetőség Igeliturgia végzésére, javasolt az Imaórák liturgiája valamelyik részének közös elimádkozása, amelyet szentáldozás követhet.⁵⁵

- *Plébániaközösség(ek) vezetése.* Paphiány esetén, indokolt esetben a megyéspüspök rendelkezhet úgy, hogy egy vagy több plébánia lelkipásztori gondozásába bevonjon

⁴⁹ Vö. BRANDOLINI L., *Ministeri e servizi nella Chiesa di oggi*, Edizioni Liturgiche, Roma, [é.n.], 123-124. o.

⁵⁰ Vö. CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO, *Decretum Eucaristiae sacramentum* quo Ritus qui inscribuntur «De sacra communione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam», 21 jun. 1973, in *Enchiridion vaticanum*, 4. Documenti ufficiali della Santa Sede 1971-1973. Testo ufficiale e versione italiana, Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, 1978, 1624-1660. o.; BRANDOLINI L., *I.m.*, 124-125. o. Rendelkezés, 24-25, 8. cikkely említi: a szentmisén kívüli áldoztatásnál az áldás liturgikus formáját is elmondhatja.

⁵¹ Vö. CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO, *Decretum Ritibus exequiarum* quo Novus Ordo exsequiarum promulgatur, 15 aug. 1969, in *Enchiridion vaticanum*, 3. Documenti ufficiali della Santa Sede 1968-1970. Testo ufficiale e versione italiana, Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, [é.n.], 842-864. o.

⁵² Vö. 1168. kán.

⁵³ Vö. CIC 230. kán. 3. §

⁵⁴ Vö. CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO, *Directorium Christi ecclesia de celebrationibus dominicalibus absente presbytero*, 2 jun. 1988, in *Enchiridion vaticanum*, 11. Documenti ufficiali della Santa Sede 1988-1989. Testo ufficiale e versione italiana, Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, [é.n.], 442-470. o.

⁵⁵ Vö. *Ibidem*, 20, 33. A liturgikus ünneplések menetére vonatkozóan ld. a dokumentum 35-50. pontjait. Vö. még SC 35. A CIC előírásai szerint világi hívek prédikálhatnak templomokban és oratóriumokban (vö. 766. kán.), de nem mondhatnak szentmise keretében homiliát (767. kán. 1. §). Ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy Igeliturgián prédikáljanak. Vö. még Rendelkezés, 19. o.

egy megbízott pap felügyelete mellett világi hívőt, vagy világiak egy kis csoportját. Feladatkörükbe természetesen nem tartoznak bele azok a teendők, amelyek végzésére kizárólag felszentelt személyeknek ad lehetőséget a jog.⁵⁶

A szolgálat kielégítő végzése érdekében szükséges, hogy méltó személyeket válasszanak ki erre a helyettesítő szolgálatra, illetve, hogy megfelelő kurzusokon kellő felkészítést kapjanak.⁵⁷

- *Esketés, keresztelés.* Amennyiben teljesen kizárt az eskető pap vagy diákonus jelenléte, a megyéspüspök – a püspöki kar előzetes támogatásával, a Szentszéktől kapott engedély alapján – megbízhat a jegyesek felkészítésére, és a liturgikus ünnep levezetésére alkalmas világi személyeket a házasságkötések lebonyolításával, valamint kereszteléssel.⁵⁸ A Magyar Katolikus Püspöki Kar döntése alapján hazánkban a házasságkötés szertartásának végzésére világi krisztushívőknek nincs lehetőségük.⁵⁹

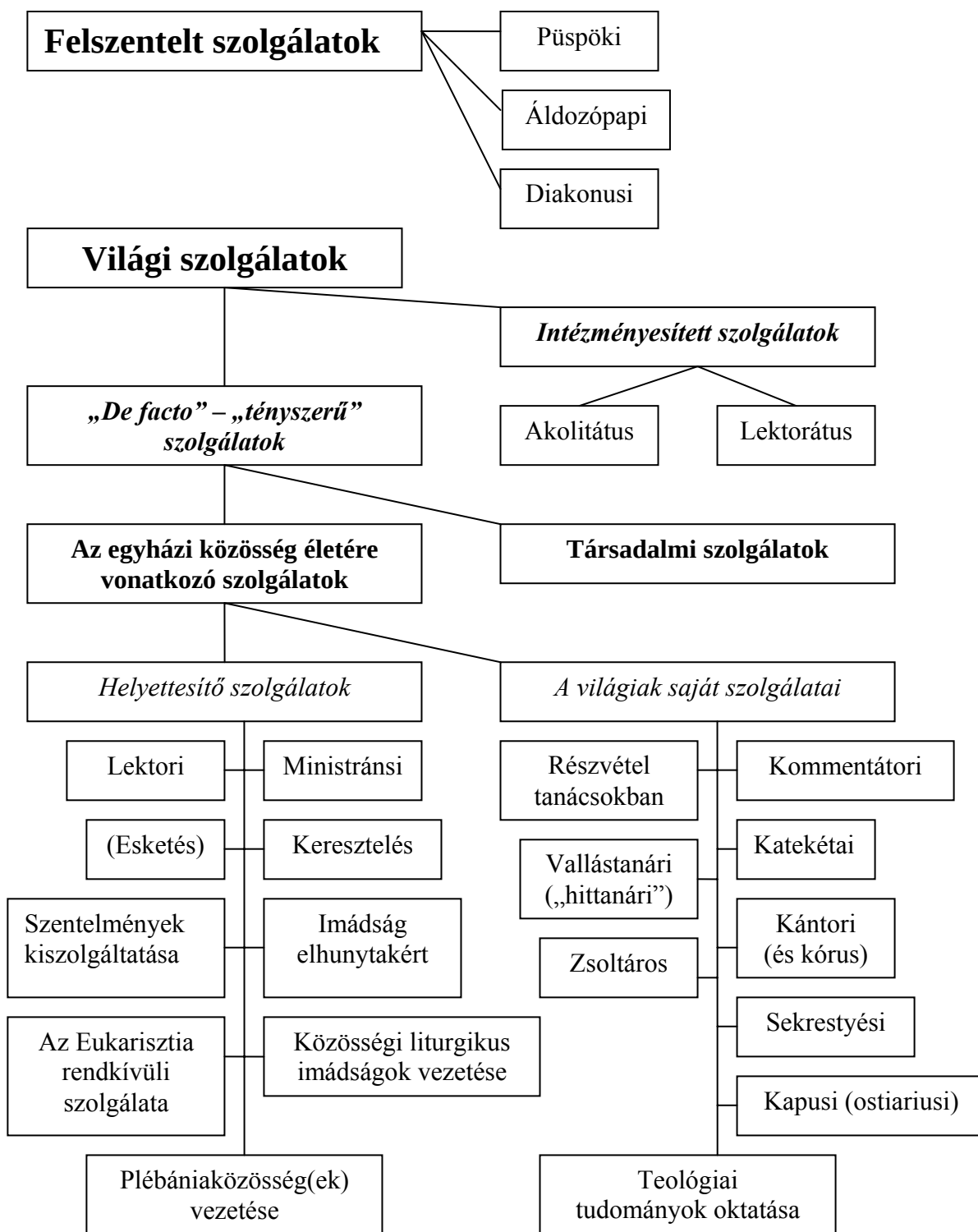
⁵⁶ Vö. 517. kán. 2. §

⁵⁷ Vö. Rendelkezés, 13. cikkely

⁵⁸ Vö. CIC 1112. kán. 1.2. §; 230. kán. 3. §; 861. kán. 2.§; Rendelkezés 10. Cikkely

⁵⁹ Vö. *A házasságkötés szertartásának rendje*, Szent István Társulat, Budapest, 2006, 6. o.

ÁTTEKINTŐ ÁBRA A KÜLÖNFÉLE SZOGÁLATOKRÓL

Felhasznált irodalom és rövidítések

Hivatalos dokumentumok

A II. Vatikáni zsinat dokumentumai:

- AA – „Apostolicam actuositatem. Határozat a világi hívek apostolkodásáról”, in: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (Szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai*, Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 314-335. o.
- AG – „Ad gentes. Határozat az egyház missziós tevékenységéről”, in: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (Szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai*, Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 278-307. o.
- GS – „Gaudium et spes. Lelkipásztori konstitúció az egyház és a mai világ viszonyáról”, in: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (Szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai*, Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 446-511. o.
- LG – „Lumen gentium. Dogmatikai konstitúció az egyházzal”, in: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (Szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai*, Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 42-91. o.
- SC – „Sacrosanctum concilium. Konstitúció a szent liturgiáról”, in: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (Szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai*, Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 105-131. o.

Egyéb hivatalos dokumentumok:

- CIC - *Az Egyházi Törvénykönyv* (1983), Szent István Társulat, Budapest, 1997.
- COINCAT - CONSIGLIO INTERNAZIONALE PER LA CATECHESI DEGLI ADULTI, *La catechesi degli adulti nella comunità cristiana. Alcune linee e orientamenti*, Libreria Editrice Vaticana, 1990.
- CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *I ministeri nella chiesa*, Leumann – Torino, Elle Di Ci, 1974.
- CONGREGATIO RITUUM, *Instructio de musica in Sacra Liturgia Musicam sacram*, 5 mar. 1967, in AAS 54 (1967), 300-320. o. [Magyarl. ld. a *Documenta Musicae Sacrae. A szent zene dokumentumai X. Pius pápa Motu propriojától napjainkig*, Bibliotheca Liturgica, 2 (ed.) (VARGA László), MALEZI, Budapest 2005. kötetben]
- CONGREGATIO RITUUM, *Instructio altera Ad executionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam Tres abhinc annos*, 4 mai. 1967, in AAS 54 (1967) 442-448. o.
- CONGREGATIO RITUUM, *Instructio Ad executionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam Inter Oecumenici*, 26 sept. 1964 in AAS 56 (1964) 877-890.
- CONGREGATIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio de comunione sacramentali quibusdam in adiunctisfaciliore reddenda Immensae caritatis*, 29 jan. 1973, in AAS 65 (1973), 264-266. o.
- CONGRATIO PRO CULTO DIVINO, *Decretum Infirmis cum quo Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae editur*, 7 dec. 1972 in *Enchiridion vaticanum*, 4. Documenti ufficiali della Santa Sede 1971-1973. Testo ufficiale e versione italiana, Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, 1978, 1170-1196. o.
- CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO, *Decretum Eucharistiae sacramentum quo Ritus qui inscribuntur «De sacra comunione et de cultu mysterii eucharistici extra Missam»*, 21 jun. 1973, in *Enchiridion vaticanum*, 4. Documenti ufficiali della Santa Sede 1971-1973. Testo ufficiale e versione italiana, Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, 1978, 1624-1660. o.
- CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO, *Decretum Ritibus esequiarum quo Novus Ordo exsequiarum promulgatur*, 15 aug. 1969, in *Enchiridion vaticanum*, 3. Documenti ufficiali della Santa Sede 1968-1970. Testo ufficiale e versione italiana, Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, [é.n.], 842-864. o.
- CONGREGATIO PRO CULTO DIVINO, *Directorium Christi ecclesia de celebrationibus dominicalibus absente presbytero*, 2 jun. 1988, in *Enchiridion vaticanum*, 11. Documenti ufficiali della Santa Sede 1988-1989. Testo ufficiale e versione italiana, Bologna, Centro Editoriale Dehoniano, [é.n.], 442-470. o.

- EN – VI. PÁL, „Evangelii nuntiandi kezdetű apostoli buzdítás a katolikus egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez a mai világ evangelizálásáról”, in: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (Szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai*, Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 511-547. o.
- IGMR – *Institutionis generalis Missalis romani*, LEV, Città del Vaticano, 2000. [magyarul RMÁR – *A római misekönyv Általános Rendelkezései*, 2000.]
- MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KAR, *A világi lelkipásztori kisegítők kézikönyve*, 2003.
- KLÉRUS KONGREGÁCIÓ, *Katekézis Általános Direktóriuma*, Szent István Társulat, Budapest, 1997.
- PAULUS VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Ministeria quaedam quibus disciplina circa prima tonsuram, ordines minores et subdiaconatum in Ecclesia latina innovatur*, 15 oct. 1972, in *AAS* 64 (1972) 529-534.o.
- MKPK. ORSZÁGOS HITOKTATÁSI BIZOTTSÁGA, *Magyar Kateketikai Direktorium*, Szent István Társulat, Budapest, 2000.
- Rendelkezés – *Rendelkezés világi hívőknek a lelkipásztori szolgálatban való együttműködéséről*, Szent István társulat, budapest, 1998.
- RM – II. JÁNOS PÁL, *Redemptoris missio. Enciklika a missziókról* (1990), Szent István Társulat, Budapest, 1992.

Egyéb irodalom

- BRANDOLINI L., *Ministeri e servizi nella Chiesa di oggi*, Edizioni Liturgiche, Roma, [é.n.]
- DIANICH S., „Laici e laicità della Chiesa”, in: IDEM (Szerk.), *Dossier sui laici*, Brescia, Queriniana, 1991.
- ERDŐ P., *A világiak munkája a plébánián*, in „Távlatok” (1993) 3-4, 632-640. o.
- GIGLIONI P., *Ministeri e servizi per la missione. La vocazione di ciascuno per il bene di tutti*, Bologna, Edizioni Dehoniane, 1990.
- KESZELI S., „Evangelizáció, katekézis, katekéta”, in: *Hittan- és etikaoktatás, Távlatok melléklete*, 2004. október, 3-44. o.
- LÓPEZ-GAY J., „Il catechista laico”, in: BONIVENTO C. (Szerk.), *Andate e insegnate. Commento all'Esortazione Apostolica «Catechesi Tradendae»*, Bologna, Editrice Missionaria Italiana, 1980, 403-413.o.
- SPADA D., „I laici e la loro missione nello sviluppo della moderna teologia”, in: *L'annuncio del Vangelo oggi. Commento all'Esortazione Apostolica di Paolo VI „Evangelii nuntiandi”*, Roma, Pontificia Università Urbaniana, 1977, 365-415.o.
- SARTORI L., „Ministeri”, in: MIDALI M. – TONELLI R. (Szerk.), *Dizionario di pastorale giovanile*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1992, 640-651.o.
- SORAVITO L., „Catechista”, in: GEVAERT J. (Szerk.), *Dizionario di catechetica*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1987, 126-128. o.
- SZÁNTÓ K., *A katolikus egyház története (I. kötet)*, Budapest, Ecclesia, 1987.
- VÁRNAGY A., *Liturgika, Abaliget, Lámpás Kiadó*, 1995.
- WERBICK J., „Educazione religiosa”, in: RUH U. – SEEGER D. – WALTER R (Szerk.), *Dizionario delle questioni religiose del nostro tempo*, Queriniana, Brescia, 1992.
- WILDMANN J., *Mit akart a II. Vatikáni zsinat? IV. rész: A világiak apostolkodása*, in „Mérleg” (1993) 4, 93-103.